

KRAKKABORG

Hugur · Hjarta · Hönd

Snemmtæk íhlutun

Málproski og málörvun í Krakkaborg

Handbók fyrir starfsfólk og foreldra · Unnin í tengslum við þróunarverkefni 2024–2025

Efnisyfirlit

Formáli	3
Inngangur	4
Málþroski og málörvun í Krakkaborg	5
Snemmtæk íhlutun	8
Skráningar, skimanir, matslistar og próf	13
Málörvun á deildum	16
Mikilvægi lesturs	19
Framtíðarsýn	21

KRAKKABORG

Hugur · Hjarta · Hönd

Formáli

Leikskólinn Krakkaborg tók ásamt fleiri leikskólum í uppsveitum og Flóa þátt í þróunarverkefni um snemmtæka íhlutun skólaárið 2024-2025. Verkefnið var unnið undir handleiðslu Signýjar Gunnarsdóttur, Halldóru Guðlaugar Helgadóttur, Katrínar Óskar Þráinsdóttur og Önnu Stefaníu Vignisdóttur. Markmið verkefnisins var að fara markvisst yfir ferla tengda snemmtækri íhlutun í leikskólanum, endurskoða, skipuleggja kennslugögn og auka þekkingu starfsfólks á hvað felst í markvissri málörvun, snemmtækri íhlutun og mikilvægi hennar. Þessi handbók er afrakstur verkefnisins. Við gerð handbókarinnar var það haft að leiðarljósi að efni hennar væri sett fram á einfaldan og aðgengilegan hátt til að sem flest gætu tileinkað sér helstu markmið og leiðir í markvissri málörvun. Í textanum er að finna hagnýta tengla fyrir þau sem vilja dýpka þekkingu sína á málefnum enn frekar.

KRAKKABORG

Hugur · Hjarta · Hönd

Inngangur

Leikskólinn [Krakkaborg](#) í Flóahreppi er þriggja deilda leikskóli. Þar eru nemendur á aldrinum 1–6 ára. Leikskólinn starfar eftir hugmyndafræði John Dewey og leggur áherslu á að nemendur læri með því að gera (e. learning by doing), undir einkunnarorðunum „Hugur – Hjarta – Hönd“. Í Krakkaborg er lögð rík áhersla á umhverfismennt, grenndarkennslu og sjálfbærni. Málörvun í daglegu starfi og skipulögðum stundum fer fram á öllum deildum skólans.

Snemmtæk íhlutun er lykilþáttur í að tryggja velferð og farsæld barna. Með því að bregðast tímanlega við þroska- og námsþörfum nemenda er hægt að styðja við jákvæða þróun þeirra og sporna við mögulegum samskipta- og námserfiðleikum. Þessi handbók er hönnuð til að veita starfsfólki Krakkaborgar skýrar leiðbeiningar um almenna málörvun og framkvæmd snemmtækrar íhlutunar, í samræmi við stefnu leikskólans og aðalnámskrá leikskóla. Markmiðið er að skapa sameiginlegan ramma sem styður við faglegt mat, snemmtæka greiningu og samræmt inngrip, þannig að allir nemendur fái tækifæri til að þroskast og dafna í öruggu og hvetjandi umhverfi.

Málproski og málörvun í Krakkaborg

Allir nemendur sem ganga í leikskóla eiga rétt á að fá kennslu við hæfi og stuðning við sinn þroska. Samstarf foreldra og starfsfólks leikskólans leggur grunn að því að undirbúa nemendur fyrir áframhaldandi nám og vellíðan. Snemmtæk íhlutun felur í sér að brugðist er við um leið og rökstuddur grunur vaknar um málproskafrávik eða frávik í undirstöðuþáttum fyrir læsi. Skráning og mat á málproska og framförum nemenda er lykilþáttur til að byggja upp markvissa kennslu sem skilar árangri. Í Krakkaborg er áhersla lögð á að efla málproska og læsi nemenda með markvissri málörvun í daglegu starfi í leikskólanum og leitast við að draga úr mögulegum erfiðleikum þeirra síðar á lífsleiðinni. Sérstök áhersla er lögð á að vinna eftir gagnreyndum aðferðum, sem rannsóknir og sérfræðipækking hafa sýnt að skila árangri.

Málstefna Krakkaborgar

Í Krakkaborg er lögð rík áhersla á að styðja mál- og tjáskiptahæfni allra nemenda. Málörvun er samþætt daglegu starfi í anda John Dewey, þar sem nemendur læra með því að gera. Málstefnan byggir á einkunnarorðunum Hugur – Hjarta – Hönd og gildum leikskólans: umhverfismennt, grenndarkennslu og sjálfbærni.

Hugur: Við örvum hugsun, forvitni og málvitund nemandans með spurningum, samtölum og rannsóknum.

Hjarta: Við leggjum rækt við samskipti, hlustun, vináttu og tilfinningagreind í gegnum verkefni eins og Blæ og Bínu-boðskiptareglur.

Hönd: Við notum leik, listir og hreyfingu sem vettvang málörvunar — í skapandi verkefnum, útiveru og í tengslum við náttúruna.

Gildi leikskólans um umhverfismennt, grenndarkennslu og sjálfbærni birtast einnig í málörvuninni: orðaforði tengdur náttúru, dýrum, umhverfi og samfélagi er ávallt samofinn daglegu starfi. Með því læra nemendur að lesa í umhverfi sitt og setja orð á upplifanir sínar í nánasta samfélagi. Öllum stundum fá nemendur hvetjandi og fjölbreytta málörvun bæði í frjálsum leik og skipulögðum stundum ásamt því að starfsfólk fylgist markvisst með málþróun og bregst tímanlega við ef áhyggjur vakna. Þá er samvinna við foreldra lykilatriði í að efla málproska barna.

Málproski og málörvun

Fyrstu árin í lífi barns eru þau mikilvægustu í máltöku barna. Þar nema þau hljóð og orð úr umhverfinu og smá saman læra þau að greina á milli þeirra. Það er því mikilvægt að barn heyri sem mest af móðurmáli sínu til dæmis samtal á milli fullorðina, sögur, lög og fleira. Þegar foreldrar tala við barnið sitt styrkja þau málskilning og orðaforða ásamt því að efla jákvæð tengsl við barnið sitt.

Hér fyrir neðan má sjá viðmið sem almennt eru notuð til hliðsjónar þegar málproski er metinn hjá börnum á leikskólaaldri. Hafa skal í huga að listinn er ekki tæmandi og lýsir einungis í stórum dráttum þeim viðmiðum sem leikskólakennarar taka mið af.

18 mánaða - 2 ½ árs

Segir tveggja til þriggja orða settningar : mamma koma, mamma koma heim.

Þekkir orðin og bendir þegar sagt er augu, munnur, nef o.s.frv.

Skilur einföld fyrirmæli t.d. finndu skóna þína, taka saman

Kann u.þ.b. 10 – 90 orð

2 ½ árs- 3 ára

Þekkir nokkra liti t.d. blár, gulur

Sækir hluti sem það sér ekki: hvar eru boltarnir?

Notar fornöfn líkt og hann, hún, ég

Nákomnir skilja tal barnsins

Spyr um hluti í heilum setningum: hvar er húfan mín?

3 ára- 4 ára

Þekkir flesta liti

Nýtur þess að hlusta á sögur

Sýnir ljósmyndum áhuga og ræðir þær

Spyr HV spurninga : hvar, hver, hvernig

Svarar spurningum t.d. hvað vantar á matarborðið?

Telur upp á 5 og sýnir þrjá fingur þegar spurt er hversu margir eru þír

4- 6 ára

Fylgir flóknari fyrirmælum: taktu bláa kubbin og settu hann undir borð.

Skilur rím og leikur sér að því að ríma; hestur – prestur

Getur myndað að minnsta kosti 8 orða settningar

Notar ímyndunaraflið til að ýkja frásögn

Reynir að útskýra hugsanir og langanir í orðum

Það er þó ekki óeðlilegt að sum börn fari hraðar eða hægar í gegnum málpróunina en þessi viðmið segja til um. Þá þurfa allir að vera vakandi fyrir allri framvindu málpróunar og grípa inn í á viðeigandi hátt í anda snemmtæktrar íhlutunar, sé talin þörf á því.

Málörvun er stór hluti af snemmtækri íhlutun og stuðningi á leikskólastigi. Í Krakkaborg er lögð áhersla á að allt nám fari fram í gegnum leik og það á líka við um læsi og málproska. Í [læsisstefnu Flóahrepps](#) segir „Læsi í víðum skilningi er mikilvægur þáttur samskipta. Læsi í leikskóla felur í sér þekkingu, leikni og hæfni nemenda til að lesa í umhverfi sitt og tjá upplifun sína, tilfinningar og skoðanir sínar á fjölbreyttan hátt“.

Snemmtæk íhlutun

Snemmtæk íhlutun byggir á rannsóknum í taugalíffræði, þroskasálfræði og uppeldisfræðum sem sýna að fyrstu ár barnsins eru mótunarár þar sem heilinn og þroski er mótanlegur. Með snemmtækri íhlutun er hægt að hafa jákvæð áhrif á þroska, samskipti og draga úr eða koma í veg fyrir frekari erfiðleika síðar. Markmið snemmtækrar íhlutunar er að styðja við heildarþroska barns líðan, nám og félagsfærni með því að bregðast tímanlega við þegar þörf er á. Mikilvægt er að hefjast handa strax og grunur vaknar um frávík og að vinna í nánú samstarfi við foreldra og aðra sérfræðinga. Foreldrar eru lykilpersónur í ferlinu en geta þó sjálfir þurft stuðning samhliða vinnunni með barninu.

Íhlutunin felur í sér reglulegt mat á þroska barna, greiningu þarfa og viðeigandi stuðning innan leikskólans. Hún getur tekið til margs, svo sem málþroska, félagslegrar færni, hegðunar eða hreyfiþroska. Stuðningur við börn sem þurfa sérstaka aðstoð er í samræmi við reglugerð nr. 584/2010 og skal veittur innan leikskólans, undir handleiðslu sérfræðinga og í samráði við foreldra.

Hvenær þarf íhlutun í málörvun 1 árs barns?

Ef barnið:

Hefur ekki áhuga á tengslum við fólk

Sýnir leikföngum ekki áhuga

Myndar engin eða fá hljóð

Getur ekki rétt hlutti

Hermir ekki eftir hljóðum

Byrjar ekki að segja mama, paba og tengir við mömmu og pabba

Hvenær þarf íhlutun í málörvun 2 ára barns?

Ef barnið:

Segir innan við 10 orð

Fer ekki eftir einföldum fyrirmælum

Tjáir sig lítið með orðum og notast mest við bendingar og ýmis hljóð

Sýnir samskiptum við foreldra lítinn áhuga

Sýnir lítið augnsamband

Reynir ekki að ná athygli annara

Hvenær þarf íhlutun í málörvun 3 ára barns?

Ef barnið:

Skilur illa talað mál jafnaldra

Getur ekki sagt nafnið sitt

Er með fátæklegan orðaforða, flestar setningar eru 1-3 orð

Er með óskiljanlegan framburð eða hefur fá málhljóð á valdi sínu

Sýnir ekki táknrænan leik

Í Krakkaborg er snemmtæk íhlutun hluti af daglegu starfi. Starfsfólk fylgist stöðugt með þroska barna með athugunum, skráningu og reglulegu samtali við foreldra. Ef þörf krefur er gripið til markvissrar málörvunar, félagslegrar þjálfunar eða viðbótarkennslu. Endurmat fer fram á 6–8 vikna fresti til að meta framvindu og skipuleggja næstu skref.

Börn sem þurfa aukinn stuðning fá hann annaðhvort innan sinnar deildar eða í viðbótarkennslu. Markmiðið er að efla sjálfstæði, öryggi og virkni barnanna og styrkja þau á þeim sviðum sem þau þurfa aðstoð. Með því að efla tjáningu og orðaforða fá þau betri tækifæri til að taka virkan þátt í leik og starfi. Deildarstjórar og sérkennslustjóri bera ábyrgð á framkvæmd íhlutunar og viðbótarkennslu.

Málörvun í leik og starfi

Málörvun er stór og eðlilegur hluti af öllu starfi leikskólans. Hún fer fram bæði með skipulögðum hætti og í daglegum athöfnum. Mikilvægt er að allt starfsfólk leikskólans sé virkt í málörvun í daglegu starfi með öllum nemendum því tungumálið þrskast fyrst og fremst í samskiptum. Málörvun fer meðal annars fram með því að:

- Tala skýrt, rólega og í jákvæðum tón við nemendur
- Hlusta á nemendur og gefa svörun
- Nýta gönguferðir, máltíðir, listsköpun og útiveru sem tækifæri til að kynna ný orð
- Syngja og kenna nemendum rím, vísur og þulur
- Hvetja nemendur til að segja frá atburðum og sögum
- Lesa og skoða bækur
- Ræða og útskýra lesefni
- Spyrja nemendur opinna spurninga („Hvað heldur þú að gerist?“ frekar en „Já eða nei“)
- Nota sjálfal og samhliðatal, setja orð á allar athafnir, tilfinningar og aðstæður
- Nota hópaæfingar þar sem nemendur læra að hlusta á hvern annan og bíða eftir að fá orðið.
- Endutaka leiðrétt

Markmiðið er að skapa málörvandi umhverfi þar sem nemendur fá fjölbreytt tækifæri til að æfa tjáningu, hlustun, frásagnarhæfni og skilning á tungumálinu í öruggu og hvetjandi samhengi.

Starfsfólk leggur áherslu á að tala skýrt og greinilega án þess að einfalda mál sitt of mikið þó að nemendur séu ungir. Kennarar setja orð á athafnir og aðstæður, nefna hluti í umhverfinu, ræða við nemendur og hvetja þá til að tjá sig. Daglega eru samverustundir þar sem er sungið, lesið og leikið með tungumálið. Bækur, spjaldsögur og loðtöflusögur eru notaðar til að efla málskilning og hlustun. Í slíkum stundum virkja kennarar nemendur í samtali um söguna, benda á myndir, endurtaka orð og orðasambönd og hvetja þau til að taka þátt í frásögninni. Kennarar draga einnig fingurinn eftir textanum til að vekja áhuga nemenda á tengslum bókstafa, orða og merkingar.

Á öllum deildum eru kennarar og starfsfólk fyrirmyndir í samskiptum, sýna virðingu í máli og verki, tala skýrt og hvetja nemendur til að nota mál sitt í leik og daglegu starfi. Með því að kenna ný orð, endurtaka þau í mismunandi samhengi og hvetja nemendur í að nota þau sjálf, er lagður grunnur að sterkum málþroska og jákvæðri samskiptahæfni. Til að styðja við markvissa málörvun í leikskólanum er notað fjölbreytt efni sem tengist daglegu starfi og leik barnanna, svo sem Lubbi finnur málbein, Blær, Tákn með tali og Bína bálreiða.

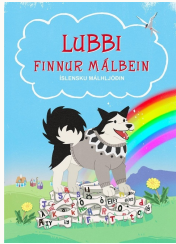

KRAKKABORG

Hugur · Hjarta · Hönd

Lubbi finnur málbein

Í Krakkaborg er unnið með málörvunar- og hljóðanámsefnið Lubbi finnur málbein. Í Lubba er sérstaklega unnið með íslensku málhljóðin sem styður nemendur sem glíma við erfiðleika í máltöku en gagnast einnig þeim nemendum sem læra málið án vandkvæða. Markmiðið með Lubba-stundum er að auðvelda ungum nemendum umskráningu – að þeir átti sig á samhengi málhljóða, stafa og orða. Einnig styður Lubba námsefnið við málþroska þar sem tákn eru fyrir hvert málhljóð sem hjálpar nemendum við að gera sig skiljanlega og auðveldar þeim að læra og muna málhljóðið. Hér má lesa nánar um [Lubba](#).

Blær

Vináttuverkefnið Blær á vegum Barnaheilla er á öllum deildum Krakkaborgar. Markmið verkefnisins er að móta góðan skólabrag þar sem umhyggja, hugrekki, virðing og umburðarlyndi endurspeglast í samskiptum. Lögð er áhersla á tjáningu í stundum með Blæ og þjálfast nemendur bæði í félags- og málþroska þar sem þeir æfa sig í að tjá tilfinningar, hugmyndir og líðan. Hér má lesa nánar um [Blæ](#).

Tákn með tali

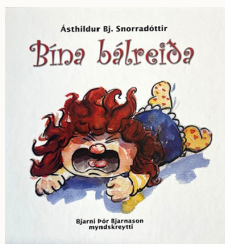
Tjáningarformið Tákn með tali (TMT) er notað á öllum deildum leikskólans í einhverju mæli en tákn með tali er ætlað heyrandi einstaklingum sem eiga við mál-og talörðugleika að stríða. Það er byggt á látbragði, svipbrigðum, táknum og tali. Táknunum er skipt í:

Náttúruleg tákn- byggjast á því að athöfn er leikin eða eiginleikum lýst

Eiginleg/samræmd tákn- eru flest fengin að láni úr táknmáli heyrnalausra.

Í TMT eru táknin alltaf notuð samhliða töluðu máli og aðeins lykilorð hvernar setningar, eitt eða fleiri, táknuð. TMT er leið til tjáskipta jafnframt því sem hún örvar málvitund og málskilning barna. Til þess að barn geti tileinkað sér TMT er mikilvægt að starfsfólk noti það við flestar athafnir ásamt því að miðla til foreldra hvaða tákn er verið að vinna með hverju sinni. Hér má lesa nánar um [Tákn með tali](#).

Bína bálreiða

Á öllum deildum leikskólans eru boðskiptareglur Bínu notaðar, en með þeim er nemendum kennd viðeigandi boðskipti sem er afar mikilvægur undirstöðuþáttur til að þróa málþroska og hæfni í félagslegum samskiptum. Á hverri deild eru reglurnar sýnilegar á myndrænu formi og eru þær rifjaðar upp í daglegu starfi leikskólans til dæmis í upphafi vinnustunda, matartímum, fataklefa sem og í samveru- og málörvunarstundum. Hér má lesa nánar um [Bínu](#).

Skráningar, skimanir, matslistar og próf

Í Krakkaborg bera deildarstjórar, leikskólakennarar og sérkennslustjóri ábyrgð á því að meta stöðu nemenda, þörf fyrir stuðning og árangur af íhlutun. Mikilvægt er að starfsfólk láti vita telji það að nemandi þurfi mögulega á stuðningi eða á frekari örvun að halda. Samt sem áður geta ýmis merki farið framhjá starfsfólki í dagsins önn og því er lögð áhersla á að í allri stefnumótun um snemmtæka íhlutun sé notast við skimanir til viðbótar við ýmsar athuganir og próf sem sérkennslustjóri hefur í verkfærakistu sinni til að meta stöðu nemenda eftir þörfum. Skimanir eru þess eðlis að þær eru lagðar fyrir alla í ákveðnum aldurshópi nemenda í þeim tilgangi að finna þá nemendur sem þurfa á stuðningi að halda á því sviði sem skimunin nær til. Einnig geta niðurstöður skimunar gefið kennurum upplýsingar til að skipuleggja starfið og áherslur fyrir nemendahópinn í heild sinni.

Eftirfarandi er listi yfir þær skimanir og matslista sem hafa verið nýttar í Krakkaborg:

TRAS

TRAS (n: Tidlig registrering af språkuvikling) er skráningarlisti til notkunar fyrir leikskólakennara til að fylgjast með máltöku tveggja til fimm ára barna. Með TRAS er auðvelt að fylgjast með þroskaframvindu barnanna þar sem skráningunni er skipt upp í aldursbil. Í Krakkaborg fylla deildarstjórar inn í listann fyrir alla nemendur á sinni deild tvisvar sinnum á hverju aldursbili, í samráði við aðra starfsmenn deildarinnar. Alltaf eru það tveir kennarar með TRAS réttindi sem skrifa upp á skráninguna en aðrir starfsmenn þurfa því að vera meðvitaðir um málþroska nemanda. Sami listinn er fylltur út í gegnum alla leikskólagöngu nemandans og flyst listinn á milli deilda. Markmiðið með TRAS skráningarlistanum er að unnt sé að grípa inn í með skjóta og markvissa íhlutun ef grunur vaknar um frávik og að reynt sé að fyrirbyggja að önnur vandamál komi upp sem tengjast því að barn hafi ekki fengið aðstoð vegna málþroskafrávika. Niðurstöðurnar eru kynntar foreldrum í foreldraviðtölum og notaðar til þess að ákveða hvernig best megi stuðla að framförum hjá nemandanum.

EFI-2

EFI-2 er málþroskaskimun fyrir nemendur á fjórða ári. Niðurstöðurnar gefa upplýsingar um hvar nemendur eru staddir hvað varðar málskilning og máltjáningu. Skimunin sýnir hvaða nemendur gætu þurft á stuðningi að halda eða þyrftu nánari athugun talmeinafræðings. Aðeins starfsmaður með tilskilin réttindi má sjá um fyrirlögn á EFI-2 og er það sérkennslustjórinn sem leggur það fyrir í Krakkaborg. Sé EFI-2 skimun lögð fyrir eru niðurstöður kynntar foreldrum og viðeigandi íhlutun á sér stað hjá þeim nemendum sem þess þurfa. Hvort sem það er einstaklingsnámskrá unnin í samvinnu með foreldrum eða innkoma talmeinafræðings.

Hljóm-2

Hljóm-2 er skimun í leikjaformi sem er notuð til að kanna hljóðkerfisvitund elstu nemenda í leikskóla. Skimunin er talið hafa forspárgildi um það hvernig nemendum á eftir að ganga þegar kemur að lestrarnámi. Hljóm-2 kom út árið 2002 eftir sex ára rannsóknarvinnu og því skipt upp í sjö prófbætti. Bættirnir eru:

- Rím
- samstöfur
- samsett orð
- hljóðgreining
- margræð orð
- orðhlutaeyðing
- hljóðtenging

Starfsmenn með tilskilin réttindi sjá um fyrirlögn á Hljóm-2 og er það öllu jafna lagt fyrir í upphafi haustannar. Niðurstöðum er svo skilað til foreldra í foreldraviðtölum á haustönn og fá foreldrar þá útskýringu á niðurstöðum ásamt ráðleggingum um það hvernig er hægt að vinna með hvern þátt fyrir sig. Þeir nemendur sem sýna slaka færni eru síðan saman í hóp með kennara þar sem þessir þættir eru æfðir í gegnum leiki og spil. Sá kennari sem heldur utan um hópinn skráir framvindu stundanna til þess að fylgjast með framförum. Á vorönninni fer síðan fram endurmat til að kanna framfarir hjá þeim sem sýndu slaka færni á haustönn.

Viðbrögð við frávikum

Ef foreldrar hafa áhyggjur af þroska, líðan eða málþróun barns síns er þeim ætíð velkomið að ræða áhyggjur sínar við deildarstjóra. Ef foreldrar óska eftir því er sérkennslustjóri kallaður að máli. Sérkennslustjóri fylgist þá með barninu í daglegu starfi, safnar upplýsingum og boðar foreldra og deildarstjóra í viðtal þar sem niðurstöður eru ræddar og næstu skref ákveðin í sameiningu.

Ef deildarstjóri hefur áhyggjur af þroska nemanda eða ef niðurstöður úr reglubundnu mati eru fyrir neðan eðlileg viðmið, er haft samband við foreldra og þeir boðaðir í viðtal. Þar er farið yfir athuganir og metið hvort þörf sé á frekara mati eða stuðningi. Í sumum tilvikum er farið í ítarlegra mat með viðeigandi verkfærum.

Verkfæri til mats á þroska

Til að fá skýra mynd af mál- og þroskaþróun nemenda eru eftirfarandi verkfæri notuð í Krakkaborg:

Orðaskil

Málþroskapróf fyrir nemendur á aldrinum 1,5–3 ára. Prófið er lagt fyrir alla nemendur leikskólans, og foreldrar fylla út spurningalista sem þeir skila til sérkennslustjóra. Sérkennslustjóri fer yfir svörin og metur niðurstöðurnar. Ef nemandi er undir viðmiðum er gripið til viðbótarkennslu eða aukinnar málörvunar innan deildar. Prófið metur orðaforða, beygingarkerfi og setningagerð og ber niðurstöður saman við eðlileg mörk jafnaldra.

Íslenski þroskalistinn

Íslenski þroskalistinn (ÍPL) er matsverkfæri ætlað börnum á aldrinum 3–6 ára. Hann metur þroska barna á nokkrum sviðum, einkum málþroska, hreyfiþroska og hugrænum færniþáttum. Listinn byggir á svörum foreldra og athugunum starfsfólks og gefur þroskatölu sem hægt er að bera saman við eðlileg viðmið jafnaldra.

Niðurstöðurnar hjálpa starfsfólki að greina styrkleika og mögulegar áskoranir barns og skipuleggja viðeigandi stuðning eða íhlutun. ÍPL er ekki greiningartæki heldur skimunarverkfæri sem styður við snemmtækt mat og markvissa eftirfylgni í leikskólastarfi.

Eftirfylgni og íhlutun

Ef niðurstöður mats sýna frávik frá viðmiðum er unnið í nánú samstarfi við foreldra að næstu skrefum. Stuðningur getur falist í markvissri málörvun á deild, einstaklingsmiðaðri viðbótarkennslu eða tilvísun til sérfræðings. Allar ákvarðanir eru teknar í samráði við foreldra og í samræmi við aðalnámskrá leikskóla og reglugerð nr. 584/2010 um skólaþjónustu sveitarfélaga.

Að skólagöngu lokinni eiga deildarstjórar samtal við þá kennara sem taka á móti nemendum í grunnskóla þar sem upplýsingum er miðlað á milli og þau úrræði sem höfðu reynst vel kynnt.

Málörvun á deildum

Málörvun í Krakkaborg byggir á markvissu starfi á öllum deildum leikskólans. Áhersla er lögð á að málþroski nemenda sé eftur í gegnum leik, samskipti og daglegar athafnir. Hér að neðan er yfirlit yfir hvernig málörvun og snemmtæk íhlutun birtist í daglegu starfi á hverri deild.

Lóudeild - nemendur 1-2 ára

Á Lóudeild eru lögð fyrstu skrefin í málörvun. Nemendur þjálfra hlustun, athygli og fyrstu orðin í gegnum tónlist, leik og samskipti.

Markmið:

Efla hlustun og hljóðskynjun.

Skapa tengsl í gegnum orð, söng og látbragð.

Örva forvitni nemenda gagnvart hljóðum og orðum í umhverfinu.

Dæmi um starf:

Daglegar söng- og lestrarstundir fyrir alla nemendur.

Stuttar Lubbastundir þar sem nemendur kynnast íslenskum málhljóðum í gegnum myndir, leik og tónlist.

Vikulegar Blæstundir með áherslu á vináttu og samskipti.

Notkun Tákns með tali til að styrkja skilning og tjáningu, sérstaklega hjá nemendum með takmarkað talmál.

Málþroskaviðmið 1-2 ára:

Nemandi bregst við nafni sínu og einföldum fyrirmælum, hermir eftir hljóðum og orðum, byrjar að nota stök orð og einfaldar setningar, og sýnir áhuga á sögum, lögum og leikjum með orðum og hljóðum.

Ugludeild - nemendur 2-4 ára

Á Ugludeild eykst áhersla á hljóðkerfisvitund, orðaforða og félagsfærni. Kennslugögnin Lubbi finnur málbein og Blær eru meginverkfæri í starfi deildarinnar.

Markmið:

Efla málskilning og orðaforða.

Þjálfra hljóðkerfisvitund (að þekkja fyrsta hljóð í orði, rím og atkvæði).

Örva félagsfærni og tilfinningatjáningu í samveru og leik.

Dæmi um starf:

Daglegar samverustundir þar sem lesið er, sungið og rætt um sögur.

Vikulegar Lubbastundir þar sem nýtt málhljóð er kynnt með tákni, mynd og lagi.

Vikulegar Blæstundir sem efla vináttu og samskiptahæfni.

Nemendur velja sögur, segja frá og taka þátt í umræðum.

Ritmál og bókstafir eru sýnilegir í umhverfinu til að örva áhuga á orðum.

Málþroskaviðmið 2-4 ára:

Nemandi skilur flóknari fyrirmæli, endurtekur orð og rím, hefur orðaforða yfir 300–1000 orð, byrjar að tengja hljóð og bókstafi og tekur þátt í leikjum sem byggja á hlustun og svörun.

KRAKKABORG

Hugur · Hjarta · Hönd

Krummadeild - nemendur 4-6 ára

Á Krummadeild er unnið markvisst að undirbúningi fyrir læsi og nám í grunnskóla. Áhersla er á hljóðkerfisvitund, frásagnarhæfni, setningagerð og tilfinningalæsi.

Markmið:

Styrkja hljóðkerfisvitund, málvitund og orðaskilning.

Auka færni í setningamyndun og framburði.

Þjálfra hlustun, einbeitingu og sjálfstæða tjáningu.

Efla félagsfærni og samvinnu í hópi.

Dæmi um starf:

Daglegar samverustundir þar sem rætt er um daginn, sögur og ný orð.

Lestrarstundir í litlum hópum til að dýpka skilning og orðaforða.

Vikulegar Lubbastundir sem tengja saman hljóð og bókstafi.

Vikulegar Blæstundir til að efla félagsfærni og orðaforða um tilfinningar.

Ritmál sýnilegt í umhverfinu: nöfn, merkingar og orð tengd daglegu starfi.

Málþroskaviðmið 4-6 ára:

Nemandi notar flóknari setningar, segir frá í rétttri röð, þekkir hluta bókstafa og tengir við hljóð, rímar og telur atkvæði, sýnir vaxandi áhuga á bókstöfum og ritun og notar orð sem lýsa tilfinningum og tengslum.

Mikilvægi lesturs

Í Krakkaborg er skapað umhverfi sem hvetur nemendur til að kanna leyndardóma ritaðs máls og vekja löngun þeirra til að læra að lesa og skrifa. Fyrstu kynni ungra nemenda af rituðu máli eiga sér oft stað í leik. Áhugi á bókstöfum og hljóðum þeirra er ein af grunnforsendum læsis. Rannsóknir sýna að lestur og samræður um lesefni eru áhrifaríkasta leiðin til að efla orðaforða og málskilning ungra nemenda. Samræðulestur með yngstu nemendunum felst meðal annars í því að nefna heiti persóna, hluta og athafna á myndum og tengja við reynsluheim þeirra. Með eldri nemendum má dýpka lesturinn með spurningum sem kalla fram hugsun, tengingar og vangaveltur.

Daglegur lestur er mikilvægur þáttur í málörvun. Með lestri eflist orðaforði nemenda, þeir heyra fjölbreytt málfar og læra ómeðvitað um frásögn, skipulag atburða, orðaröð og setningagerð. Endurtekinn lestur styrkir skilning og eykur ánægju. Þegar kennarar lesa upphátt leggja þeir inn orðaforða og setningamynstur sem verða efniviður í eigin mál nemenda. Við lestur er mikilvægt að gera hlé, ræða söguna og skoða myndirnar með nemendum – þannig tengist lesturinn leik og lifandi umræðu. Foreldrar gegna einnig lykilhlutverki. Fyrstu skref nemenda í átt að lestri eiga sér oft stað heima fyrir, og rannsóknir sýna að viðhorf foreldra til bóka og lesturs hefur meiri áhrif á lestrarvenjur nemenda en skólastarf eitt og sér. Því er mikilvægt að foreldrar séu góðar fyrirmyndir, lesi með nemendum sínum og tali við þá um bækur og sögur.

Það skiptir máli að:

- nemendur hafi aðgang að bókum heima,
- bækur séu sýnilegar á heimilinu,
- nemendur sjái foreldra sína lesa,
- foreldrar lesi fyrir nemendur og ræði við þá um sögurnar,
- lestrarstundir séu hluti af daglegu lífi,
- farið sé reglulega á bókasafn.

Skipulag lestarstunda í Krakkaborg

Lestarstundir í Krakkaborg eru bæði hluti af daglegu starfi og skipulögðum samverustundum. Þær eiga að vera hlýjar, lifandi og þátttökumiklar, þar sem nemendur fá að spyrja, tjá sig og taka þátt í frásögninni.

Til að tryggja árangursríkar lestarstundir er mikilvægt að:

- Velja fjölbreytt lesefni sem hentar aldri og áhuga nemenda – bæði ævintýri, sögur, ljóð, þulur og fræðibækur.
- Lesa á rólegum, skýrum tón, vekja áhuga á lesefninu og sýna með tjáningu og látbragði að sagan skiptir máli.
- Gera hlé á lestrinum til að ræða um myndir, spyrja spurninga og hvetja nemendur til að velta fyrir sér hvað gæti gerst næst.
- Tengja söguna við reynsluheim nemenda – „Hefur þú einhvern tímann séð kött gera svona?“
- Endurtaka lestur vinsælla bóka svo nemendur læri orð, setningar og frásagnarmynstur.
- Leyfa nemendum að velja bækur og taka þátt í umræðunni að eigin áhuga og getu.
- Nýta lestur sem upphaf að skapandi leik eða listaverkefni, t.d. að leika söguna, teikna hana eða segja hana aftur.

Með þessu móti verður lesturinn ekki aðeins málörvandi heldur einnig skapandi og félagsleg upplifun sem eflir tjáningu, einbeitingu og gleði nemenda í tengslum við tungumálið.

Framtíðarsýn

Handbók þessi gefur starfsfólki og foreldrum í leikskólanum Krakkaborg innsýn í hugmyndafræði og markmið snemmtækrar íhlutunar ásamt því að upplýsa um helstu ferla sem henni tengjast innan leikskólans. Einnig er greint frá helstu leiðum og vinnubrögðum í starfi með ungum nemendum sem tengjast snemmtækri íhlutun með sérstakri áherslu á málþroska og samvinnu við foreldra. Leikskólinn Krakkaborg býr svo vel að eiga gott safn af kennslugögnum sem hægt er að nýta til málörvunar þar sem námsefnið um Lubba er fremst í flokki. Listir og sköpun eru stór þáttur í starfsaðferðum Krakkaborgar sem gefur mikla fjölbreytni og breidd í samtölum við nemendur í sköpunarferlinu en dagleg samtöl við nemendur um heima og geima, bæði í hópi og einstaklingslega, eru lykilþáttur í stuðningi við málþroska.

Í vinnuferli handbókarinnar mátti greina mikinn áhuga starfsfólks á að styðja við málþroska með virkari hætti og mun símenntunaráætlun leikskólans taka mið af því auk þess sem skipulag málörvunarhópa, samverustunda og söngstunda verður endurmetið. Handbók þessi er lifandi skjal í sífelldri þróun þar sem allt starfsfólk leikskólans mun hafa hönd í bagga með að þróa og endurmeta innihald handbókarinnar. Eins munu foreldrar hafa tækifæri til umsagnar um handbókina. Gott samstarf og samskipti við foreldra er grunnur að árangursríku leikskólastarfi og foreldrasamfélag Krakkaborgar er sannarlega jákvætt afl og stuðningur við starfið. Við hlökkum til áframhaldandi samvinnu foreldra og starfsfólks um vellíðan, þroska og hamingju nemenda.